PRIMORSKI DNEVNIK

GLASILO OSVOBODILNE FRONTE ZA SLOVENSKO PRIMORJE

Leto I. štev. 107 - Cena 2.- liri

TRST, nedelja 16. septembra, 1945

Uredništvo in uprava, Piazza Goldoni št. 1-I, Tel. št. 93806, 93807, 93808. Rokopisi se ne vračajo

V času oborožene borbe proti nemško-italijanskim fašističnim zavojevalcem je v Julijski Krajini pomrlo ali bilo ubitih 42.800 prebivalcev. V zaporih, internaciji in koncentracijskih taboriščih je bilo iz teh predelov 95.460 prebivalcev. Na ozemlju Julijske Krajine so fašistični zavojevalci požgali in popolnoma uničili 19.357 zgradb, poškodovali pa 16.837 zgradb. Že leta 1942. so italijanski fašisti vršili požige celotnih vasi v teh krajih.

Demokracija in atomska bomba

Zadnje čase opažamo sistematične napade na novo obliko demokracije, ki odpira nove možnosti človeškemu napredku in blagostanju ter na drugi strani več ali manj interesirano obrambo parlamentarne demokracije, ki naj bi bila najpopolnejša oblika demokracije, do katere se more človeštvo sploh dvigniti v svojih težnjah po svobodi in blagostanju.

Ne moremo se tu spuščati v zgodovinska raziskovanja o tem, kako je parlamentarna demokracija nastala. Zadošča naj nam le ugotovitev, da se je ustavno parlamentarna oblika vladavine uveljavila kot uspešno zaključena borba meščansko kapitalističnih naprednih sil proti fevdalno avtokratičnim težnjam vladarjev.

Vsem so dobro poznane osnovne poteze parlamentarne demokracije: volitev narodnega predstavništva na osnovi enake, neposredne, splošne in tajne volilne pravice. Mimogrede naj omenimo, da je to v resnici le zadnja oblika parlamentarne demokracije, plod neprestane, trde in zelo pogostoma krvave borbe najnaprednejših plasti človeške družbe proti tiščim slojem, ki imajo od parlamentarne demokracije največje koristi.

Ti isti sloji so iznašli teorijo o popolnosti sistema parlamentarne demokracije prav tako kot so fevdalni graščaki imeli svojo teorijo o popolnosti in dokončni absolutni vrednosti fevdalnega sistema, dokler ni slučajni incident, ki mu pravimo francoska revolucija, postavil v zgodovinsko ropotarnico fevdalni sistem sam z njegovo teorijo in prakso tlačanskega izžemanja vred.

Isto velja danes za parlamentarno demokracijo, ki skuša prepričati človeštvo o svoji absolutni dokončni vrednosti in nepremostljivosti, ki v teoriji jamči ljudem vso mogočo svobodo, v praksi pa ne more rešiti niti tako osnovnega vprašanja kot je zagotovitev trajnega dela vsem ljudem, kar je edina resnična podlaga za vse ostalo. —

Tem intelektualnim pigmejcem bi mi zastavili eno samo malce nerodno vprašanje: Danes se na vse grlo poudarja, da je edino parlamentarna demokracija v stanju zagotoviti mir, za katerim človeštvo tako hrepeni. Vprašamo: zakaj ta ista parlamentarna demokracija ni mogla zagotoviti miru niti v daljni niti v bližnji preteklosti? niti po prvi svetovni vojni, ko je parlamentarna demokracija zavladala po vsej Evropi? Kje je bila ta demokracija, ki se je iz nje porajal, razvijal, utrjeval po večini evropskih držav njen sinček fašizem? V najboljšem slučaju v Monakovem, tudi takrat, ko je fašizem že pokazal, da namerava grabiti po tuji zemlji.

Parlamentarna oblika demokracije ne le da nam v preteklosti ni zagotovila miru; nasprotno: njej se imamo zahvaliti za prvo svetovno vojno, za doto fašizma in za drugo svetovno vojno.

V tej borbi proti fašizmu je delovno ljudstvo, ki z neuničljivo silo veruje v ideale dejanske demokracije, dalo od sebe vse: kruh, streho, življenje; zgradilo si je istočasno svojo novo demokracijo, svojo ljudsko oblast. To je njegova pravica, po božjih in človeških postavah, kakor tudi po načelih tiste listine, ki je in bo ostala temelj skupnega demokratičnega stremljenja in sodelovanja zmagovitih zaveznikov.

Kljub temu, nasprotniki Koperníkovega sistema v politiki ne odnehajo: po njihovem mnenju se je naša zemlja prenehala vrteti odkar pozna človeštvo dobrote parlamentarne demokracije. Vsak korak naprej je nemogoč; vsak poizkus uvajanja načrtnosti v gospodarstvo pomeni zanikanje osebne svobode (tako n. pr., so g. Krupp in njegovi delavci osebno svobodni le, če so tovarne osebna last g. Kruppa; čim bi pa država tovarne podržavila, bi vsi, z g. Kruppom vred, izgubili osebno svobodo. Zakaj, je popolnoma jasno).

Delovno ljudstvo, ki je v borbi proti fašizmu nosilo največje breme, ima svoje mnenje o večnih osnovah parlamentarne demokracije. Nočemo biti preroki, moremo pa trditi, da po strahotnih izkušnjah dveh svetovnih vojn, ljudske množice dobro vedo kje je resnica in kje laž; kje je pot, ki vodi k napredku in boljšemu življenju, in kam bi jih radi ponovno privedli interesirani goročneži papirnate demokracije.

Naprej in samo naprej vodi pot ljudske demokracije; od te poti ne more demokratičnega ljudstva odvrniti nobena sila, tudi če bi bila tisočkrat močnejša od atomske bombe, s pomočjo katere bi reakcionarji vseh barv sebi v prid na «parlamentarno demokratični» način radi spremenili tok zgodovine.

Predsednik enotnih sindikatov na kongresu v Parizu

Včeraj popoldne je tov. Semilli Emilio, predsednik pokrajinske zveze enotnih sindikatov, odpotoval iz Trsta v Pariz, kamor je bil pozvan, da prisostvuje delu svetovnega sindikalnega kongresa, ki se bo pričel te dni.

Trst in Julijska krajina v ospredju londonske konference

Razgovori o mirovnih pogojih za Italijo so se pričeli

London, 15. Reuter. — Svet zunanjih ministrov je na svojem včerajšnjem sestanku pričel razgovore o mirovnih pogojih za Italijo. Odobril je, da lahko vsak izmed združenih narodov, ki je v vojni z Italijo, predloži, če to želi, svoje nazore v tej zadevi.

Prav tako je bilo sklenjeno, povabiti Jugoslavijo, Italijo, Avstralijo, Kanado, Indijo, Južno Afriko in Novo Zelandijo, naj imenujejo svoje predstavnike k sestanku zunanjih ministrov, ki se bo vršil v ponedeljek, in izrazijo svoje mnenje glede vprašanja italijanskih mej.

Včeraj sta se vrsili dve seji: predpoldne je predsedoval kitajski zunanji minister Wang Shih Chien, popoldanski seji pa je predsedoval ameriški zunanji minister James F. Byrnes.

Svet je prav tako odobril predlog namestnikov, da naj se vzpostavi skupno tajništvo, ki bo sestajalo iz tajnikov petih delegacij. Tajništvo bo organiziralo tehnično obdelavo vseh svetovih dokumentov, ki bodo objavljeni v angleščini, francoščini, ruščini, in, če bo potrebno, tudi v kitajščini.

London, 15 BBC. — Poleg britanskih dominionov, Jugoslavijo in Italije sta bili povabljeni k razpravam o italijanskih mejah tudi Beloruska in ukrajinska sovjetska republika.

Izjave avstralskega ministra Evatta

London, 15. VZN. — Avstralski zunanji minister Herbert Evatt je danes naznanil, da izvaja Avstralija pritisk, da se tudi majhnim zaveznikom narodom da možnost tesnejšega sodelovanja z odborom zunanjih ministrov, ki se je sedaj sestal v Londonu.

Evatt je tudi izjavil, da bodo razgovori tega odbora lahko predstavljali glavni faktor za obdržanje miru, in da je delo odbora največje važnosti za druge narode, ki so se bojevali in so mnogo pripomogli za dosego zmage.

Attlee je priredil slavnostno večerjo

London, 15. VZN. — Ministrski predsednik Attlee je sinoči priredil slavnostno večerjo v svojem bivališču Chequers, ki so se je med drugimi ministri udeležili tudi sovjetski zunanji minister Molotov, sovjetski poslanik Guščev, britanski zunanji minister Ernest Bevin in sir Archibald Clark, britanski poslanik v Moskvi.

Togliatti o vprašanju mej in o italijansko-jugoslovanskem sodelovanju

Beograd, 15. Tanjug. — AFP poroča iz Rima, da je Palmiro Togliatti, generalni tajnik italijanske komunistične partije, je v časopisu «Unità» priobčil članek z naslovom «Vprašanje mej», v katerem piše, da danes ne bi obstajalo vprašanje italijanskih zapadnih, severnih in vzhodnih mej, če se ne bi vodila zadnjih 20 let pretirana nacionalna politika. Odnošaje med Italijo in sosednimi državami je treba resno proučiti. Po njegovem mnenju je najresnejše vprašanje meja na Brenerju. Napadalnost ni nikdar izvirala iz vzhodnih pokrajin, predvsem je niso nikoli vršili slovanski narodi. Nasprotno pa, na severu obstaja stalna nevarnost nemške ekspanzije. Smatra, da mora obramba proti vsakršni obliki ponovne germanske napadalnosti bti glavni steber italijanske narodnostne politike toliko časa, dokler ne bo gotovo, da od tu ne preti nobena nevarnost več. «Ne moremo reči, da te nevarnosti danes ni več», nadaljuje Togliatti ter dodaja, «danes, ko vsi narodi zagotavljajo drug drugemu jamstva, ima tudi Italija pravico, da zahteva jamstva, ker je tudi ona trpela, prav tako, kakor ostali narodi, zaradi nemškega napada.» Priznava, da so naseljeni na južnem Tirolskem Avstrijci, katerim mora Italija dati avtonomijo in vse narodnostne svoboščine, dodaja pa, da ima dejstvo, da teče italijanska meja preko Brenerja, vrednost načela. Na isti način govori o vprašanju vzhodne meje, zato ker so bili «jugoslovanski narodi neposredna žrtev imperializma fašističnih zločincev, zaradi tega pa imajo oni od vseh narodov največ pravic, da zahtevajo reparacije od Italije ter jamstva od Evrope.» Meni, da mora ostati italijanska narodnostna politika zvesta oni vodilni ideji, ki so jo zastopali Cavour, Mazzini, pa tudi Giolitti, po kateri mora biti italijanski narod prijatelj in sodelavec slovanskih narodov na Jadranskem morju. «Zaradi teh razlogov», je dejal, «so komunisti v Italiji nasprotniki narodnostne kampanje, ki je organizirana v smislu zunanje politike in tako v zvezi z vprašanjem Trsta. Zaradi tega smatram za zločinsko kampanjo laži in sovraštva, ki se vodi proti Jugoslaviji.»

Vprašanje zapadne meje je za Togliattija zelo preprosto. «Ne verjamemo, da je francoski narod že pozabil zahrbtni napad Mussolinija in savojske hiše. Mi ljubimo Francijo, ker so nas navdihovale njene svobodoljubne ideje in njena zgodovina. Mi ne bomo pozabili tega ter bomo ustvarili potrebne pogoje za gospodarsko in politično sodelovanje. Neznano nam je, kakšne so francoske zahteve v pogledu zboljšanja meja, toda popolnoma demilitariziran obmejni pas na naši strani ni povod, da bi zavladal med italijanskim narodom nemir, ker resno želi, da se prepreči vojna nevarnost enkrat za vselej.»

Dejstva govorijo

Beograd, 15. sept. Tanjug. — V teku svoje osvobodilne borbe proti italijanskim zasužnjevalcem in nemškim zavojevalcem je jugoslovansko prebivalstvo Julijske Krajine, združeno pod borbeno zastavo svobode s protifašističnimi množicami teh krajev, pod najtežjimi pogoji neenake tehnične in številčne premoči sovražnika, pretrpelo ogromne žrtve. Da bi lahko ocenili pomembnost teh žrtev naj navedemo podatke, ki se nanašajo na trpljenje prebivalstva in na fašistično uničevalno delo v Julijski Krajini. Za časa oborožene borbe proti nemško-italijanskim fašističnim zavojevalcem je v Julijski Krajini pomrlo ali bilo ubitih 42 tisoč 800 prebivalcev. V zaporih, internaciji in koncentracijskih taboriščih je bilo odvedenih iz teh predelov 95.460 prebivalcev. Na ozemlju Julijske Krajine so fašistični zavojevalci požgali in popolnoma uničili 19.357 zgradb, poškodovali pa 16.837 zgradb. Že leta 1942. so italijanski fašisti vršili požige celotnih vasi v teh krajih.

Usoda Trsta

Usoda Trsta pod Italijani najbolje dokazuje, kakšne so bile posledice za to mesto, ker je bilo nepримerno in nepravilno priključeno k Italiji. Ker Italija ne spada med dežele tržaškega zaledja, ker gospodarsko ni usmerjena na Trst, ni bila v stanju, da kljub vsem naporom fašističnih oblastev, zaradi samega prestiža, vzpostavi z umetnimi injekcijami gospodarsko življenje tega mesta in Julijske Krajine. V dobi pod Italijo je Trst kot pristanišče in kot gospodarsko središče doživel največjo krivico. Jasno je, da bi vsaka delitev Trsta od ostalega ozemlja imela iste posledice.

Jasno je s tem tudi to, da se teh posledic ne bi moglo rešiti s takozvano internacionalizacijo Trsta, kajti v tem slučaju bi bil Trst nenaravno odrezan od svojega zaledja, s katerim je gospodarsko in življenjsko povezan. Edina rešitev, ki bi omogočila popolno povezanost zaledja s Trstom, s čimer bi mu bil zagotovljen popolen napredek, ki bi mu omogočila, da odigra svojo vlogo tudi v širšem srednjeevropskem smislu, bi bila rešitev, ki obstoja v priključitvi celotne Julijske krajine in Trsta k Jugoslaviji, kot svobodne luke z odgovarjajočimi posebnimi tarifami in ugodnostimi.

Te rešitve se zaveda tudi ogromna večina tržaškega prebivalstva. To je eden izmed razlogov zaradi katerega se slovenske in italijanske ljudske množice v Trstu tako aktivno potegujejo za tako rešitev. Tega si je v svesti tudi javnost v deželah, ki so gospodarsko zainteresirane v tržaškem vprašanju, kot je n. pr. Češkoslovaška, kjer odločno podpirajo zahteve, da se Trst priključi k Jugoslaviji. Iz vseh teh razlogov s stališča nespornih pravic narodov Jugoslavije in pravic prebivalstva Julijske Krajine do samoodločbe in s stališča osnovnih gospodarskih interesov naše dežele in Julijske krajine, kakor tudi s stališča interesov drugih dežel, ki gospodarsko težijo k Trstu, kot so to Češkoslovaška, Avstrija in Madžarska, — bi bila tudi v gospodarskem pogledu edino pravilna rešitev priključitev Julijske krajine s Trstom in vsemi njenimi deli k Jugoslaviji.

„Basler Nachrichten" o problemu Trsta

Beograd, 15. Tanjug. — Dopisnik Tanjuga poroča iz Pariza, da piše v zvezi s problemom Trsta švicarski časopis «Basler Nachrichten», da bi bilo obžalovanja vredno, če bi bil Trst z novim odlokom ponovno ločen od svojega naravnega zaledja. Zaradi napredka samega pristanišča, zasluži gospodarsko dejstvo, da se mu posveti prav tolikšna pozornost kot podatkom čisto narodnega značaja. Če bo Italija zadržala to pristanišče, je neizbežno, da bo prišlo do novega zmanjšanja trgovskega prometa in verjetno celo do zmanjšanja števila samega prebivalstva in to toliko preje ker se mora Italija sedaj boriti s tolikimi drugimi, gospodarskimi težavami in ne bo mogla posvetiti temu staremu jadranskemu pristanišču, tolike pozornosti kakršno mu pe posvečala 1918. leta. Prebivalstvo je spoznalo to nevarnost ter je v velikem številu stopilo v vrste vojske maršala Tita.

Fašistične postojanke v Slovenski Benečiji

V gorskih predelih Slovenske Benečije, v St. Lenartski dolini in St. Peterski dolini, so bile ob zlomu nacistične Nemčije s pomočjo italijanskega in tujega reakcionarnega kapitala formirane tako imenovane ozopovske edinice, s centrom v St. Petru ob Nadiži, od koder so oskrbovale svoje podružnice širom Slovenske Benečije.

Postojanka v St. Petru je koncem meseca maja štela približno 60 do 70 dobro oboroženih mož. Podružnica Cepletišče-Mašera okrog 35 mož. Glavni propagandisti in organizatorji te postojanke so bili: star fašist Peruc Viktor iz Cepletišč, ki je sokriv umora tov. Sturm Edvarda, ki so ga italijanski fašisti ubili v St. Petru. V Mašerih pa je znan propagandist Sturmin Gino in drugi, ki so se na dan vaškega shoda v Cepletiščih dne 2. 9. 1945. bahali na vsa usta: «Mi smo dobro plačani za to, ker smo proti onim, ki so pomagali partizanom».

Podružnica Skrutovo je štela približno 50 mož. Organizatorji in propagandisti sta bivša fašistična občinska uslužbenca — tajnik in davkar. Med moštvom postojanke je bilo več bivših italijanskih orožnikov.

Podružnica v Sovodnjem je štela približno 40, podružnica v Dolenjem Trbju, podružnica v Tremkih in Dreki pa 50 do 60 mož.

Skupno so te postojanke, ki so izvajale in še izvajajo kljub formalni razorožitvi, najhujši teror nad onimi prebivalci širom Slovenske Benečije, ki so podpirali partizane ali se sami udeležili borbe proti fašizmu, štele čez 250 mož.

Povratek čeških partizanov iz Jugoslavije

Praga, 15. Tass. — Minister za obrambo, general Svoboda, je pregledal tri sto čeških partizanov bdigade «Jan Žižka», ki je bila osnovana in ki je tvorila del osvobodilne armade maršala Tita. Ta brigada se je bojevala na jugoslovanskem ozemlju proti Nemcem in se je zdaj vrnila domov. Na tribuni so bili minister za obrambo general Svoboda, jugoslovanski poslanik dr. Černej in drugi.

Minister za obrambo je odlikoval 19 bojevnikov, med njimi dve ženi, s češkoslovaškimi križci in odlikovanji za hrabrost.

General Svoboda je pozdravil bojevnike in pohvalil junaški boj češkoslovaških partizanov, ki so se bojevali v slavni armadi maršala Tita.

Stalin sprejel člane ameriškega kongresa

Moskva, 15. Tass. — Dne 14. septembra je predsednik sveta ljudskih komisarjev ZSSR Stalin sprejel člane kongresa ZDA Williama Calmerja, Cladeja Pepperja, Clifforda Hopea, Gay Lefevrea, Cida Simpsona, Jesseja Wallcotta, Charlesa Wolwertrona, Orvilla Zimmermana ter Marveya Filsona, ravnatelja raziskovalnega odseka posebnega odbora za povojno gospodarsko politiko in načrtno gospodarstvo, in podpredsednika urada za vojno proizvodnjo profesorja harvardske univerze Elliotta.

Pri sprejemu sta bila navzoča namestnika ljudskega komisarja za zunanje zadeve Višinski in odpravnik poslov ZDA v ZSSR Konnan.

Francija zahteva od Italije svoje ladje

Beograd, 15. Tanjug. — Agencija France Press poroča, da zahteva Francija od Italije, da se ji vrnejo ladje, ki jih je decembra 1942. leta zaplenila italijanska mornarica v pristaniščih Bizerte in Toulona, ki doslej še niso vrnjene. Govora je o treh vojnih križarkah, štirih rušilcih, šestih minolovcih in 4 podmornicah, s skupno tonažo 22,200 ton.

Bolgari iz Amerike za Otačestveno fronto

Sofija, 15. Tass. — Kot javlja bolgarski radio, je ministrski predsednik Kimon Georgijev prejel sledečo poslanico iz Detroita.

«Množica, ki se je udeležila zborovanja vseh bolgarskih naseljencev v Detroitu na čast prve obletnice svobode, čestita vladi Otačestvene fronte na sijajnih uspehih.

Otačestvena fronta je rešila Bolgarijo in je danes edina politična sila, ki vodi Bolgarijo k sreči. Vsi pošteni bolgarski rodoljubi v Ameriki so z Vami in Vam želijo uspeh pri nadaljevanju boja proti ostankom fašizma».

Bolgarsko-rumunske trgovinske vezi

Sofija, 15. Tass. Semkaj je prispelo rumunsko trgovinsko zastopstvo ki bo vodilo pogajanja za razširitev trgovinskih vzi med Rumunijo in Bolgarijo. Rumunskemu odposlanstvu načeljuje profesor Dimitrevu, bolgarskemu pa glavni tajnik trgovinskega ministrstva profesor Jordanov.

Attleejeve besede

Blackpool, 15. Tanjug. Agencija Reuter poroče, da je predsednik laburistične vlade Clement Attlee pozdravil v imenu britanske vlade kongres sindikatov v Blackpoolu. V svojem govoru, ki ga je imel ob tej priliki, je britanski predsednik vlade podčrtal izredne napore britanskih sindikatov in vsega britanskega delavstva v težkih časih vojne, ki so bili končno kronani z zmago. «Zato je mogoče reči, da spada ta kongres sindikatov med zmagovalne svečanosti Združenih narodov», je rekel Attlee.

V svojem nadaljnjem govoru je Attlee poudaril, da morejo britanski delavci, kakor tudi njihovi sindikati, ki so znali tako sijajno pomagati pri porazu fašistično-imperialističnega sovražnika, sedaj z vsemi svojimi silami delati za zboljšanje življenjskega standarda ljudstva, ki se je znašlo pred velikimi problemi po koncu te naporne vojne. «Laburistična vlada je odločena, da z največjo pozornostjo prične reševati vsa ta vprašanja», je izjavil ministrski predsednik Attlee. Toda teh težav ni mogoče reševati na povprek in tudi ne s hitrimi odločbami. Rešitev usode miljonov mož in žena je mogoče doseči samo z medsebojnim sporazumom ljudstva. Resničnega miru na svetu ni mogoče ustvariti nasilno s strani velikih sil, pa naj bo njihova moč se tako velika. Zelo dobro vemo, v kakšni meri je odvisno naše lastno uspevanje od uspevanja drugih in poskušali bomo na vse načine, da se v vseh deželah zboljšajo življenjski pogoji.

Nan koncu svojega govora je Attlee rekel: «Vlade ne morejo ustvariti nove svetovne ureditve, to morajo storiti ljudstva. Treba je misliti na dejstvo, da morejo narodi in samo narodi rešiti civilizacijo pred propadom. Obračam se k vam, da naj se gibanje sindikatov pokaže na dostojni višini v miru, kakor se je pokazalo v vojni.

Odlikovanje sovjetskega admirala

Moskva, 15. — Tass. Za vzorno izvajanje nalog Vrhovnega poveljstva pri vodstvu vojaških operacij mornarice, vštevši pacifisko brodovje, in za uspeh, ki je bil dosežen zaradi teh operacij, je dobil admiral Nikolaj Cuzentov naslov heroja Sovjetske zveze.

Spangaro zaprt

Rim, 15. VZN. — V okolici postaje Termini je včeraj partizan Giorgio Romano ustavil bivšega zveznega tajnika iz Trsta Giovannia Spangara. Bivšega vodjo, ki ga obtožujejo, da je dal ustreliti rodoljube iz Juliske krajine, je spremil partizan na karabinjersko postajo Macau, kjer so ga zaprli.

Grčija - vir okuženja za vso Evropo

New York, 15. Tass. — Tajnik «Grško-ameriškega sveta» Mandalakis je izjavil zastopnikom tiska, da je poslal v London svetu ministrov za zunanje zadeve poslanico, v kateri zahteva, da je treba podvzeti nujne ukrepe za zagotovitev sestave demokratične vlade v Grčiji v soglasju s krimsko izjavo. Poslanica pravi:

«Grško-ameriški svet ponovno poudarja, da je nerešena kriza v Grčiji vir okuženja za vso Evropo.

Vulgarisova vlada je pokazala, da je nezmožna obvladati gospodarsko krizo, vzpostaviti red, izpolniti državne dolžnosti in zagotoviti narodne pravice. Vulgarisova vlada je tako diskreditirana, da so grški demokrati bojkotrali predvolilne sezname.

Nadomestitev Vulgarisove vlade z drugo vlado, ne upoštevajoč potrebe in želje grškega ljudstva, bo samo poglobila veliko krizoin povzročila nove težave v Grčiji in na Balkanu.

Samo sestava demokratične, resnično reprezentativne, grške vlade, vštevši predstavnike EAM-a (narodno osvobodilne fronte) v skladu s krimsko izjavo, bo pomagala pri premaganju krize. Taka vlada bo lahko energično rešila domača vprašanja in uspešno izpolnila grške nacionalne zahteve. Pozivamo ministre zunanjih zadev, do podvzamejo nujne ukrepe, da se zagotovi sestava demokratične reprezentativne vlade v Grčiji, ki bo jamstvo za dmokracijo in varnost Evrope in sveta».

Za okrepitev na bojišču ustvarjenega prijateljstva

Izjava sovjetskega predstavnika na kongresu britanskih strokovnih zvez

Blackpool, 15. Tass. — Tajnik Vsezveznega osrednjega sveta strokovnih zvez Tarasov je imel na kongresu britanskih strokovnih zvez dolg govor. Sporočil je pozdrave sovjetskih strokovnih zvez delovnemu ljudstvu Velike Britanije. Čestital je na skupni smagi nad hitlerjevsko Nemčijo in japonskimi napadalci.

«Srečno smo», je dejal Tarasov, «da se lahko sestanemo s predstavniki britanskih delavcev, s katerimi so naše strokovne zveze prijateljsko povezane. Prijateljstvo med ljudstvi združenih narodov in med našimi strokovnimi zvezami, ki je bilo ustvarjeno v bitkah na bojišču in v bitkah za delo v zaledju, v letih silovitega boja s sovražnikom, se bo prav gotovo okrepilo in se uspešno razvijajo tudi sedaj po vojni.

Ne smemo dovoliti sovražnikom svobode in demokracije, sovražnikom enotnosti delavskega ljudstva, da bi zopet izrabili svoje trdne moči in vrgli svobodoljubne narode v v novo krvavo vojno.

V imenu sovjetskih strokovnih zvez lahko tukaj z vso odgovornostjo izjavim, da bomo storili vse, kar je v naši moči za okrepitev enotnosti delavskega razreda, prijateljstvo in medsebojnega razumevanja».

Tarasov je dalje pripovedoval delegatom podrobno o ogromnem obnovitvenem delu v Sovjetski zvezi. Prav tako je govoril o delovanju Sovjetskih strokovnih zvez za zvišanje življenskega in kulturnega standarda sovvjetskega delavskega razreda. Govoreč o demobilizaciji starejših letnikov Rdeče armade, je Tarasov dejal:

«Veterani Rdeče armade ne stoje pred vprašanjem zaposlitve. Pri nas je za vsakogar dovolj dela. Delavski razred naše dežele in sovjetske strokovne zveze ne stoji pred težkim vprašanjem brezposelnosti

— nasprotno, preobrat k normalnemu, delovnemu času prinaša s seboj novo vprašanje, vprašanje pomanjkanja delovnih moči. Gotovo je, da bomo skušali to vprašanje uspešno rešiti.

V zaključnem delu svojega govora je Tarasov dejal: «Sovjetske strokovne zveze so vedno pripisovale izredno važnost enotnosti in prijateljstvu delavskega razreda demokratičnih dežel. Sodelovanje med britanskimi in sovjetskimi strokovnimi zvezami, ki se je izoblikovalo med vojno, je nudilo bistveno pomoč pri ustvaritvi mednarodnega strokovnega sodelovanja».

„Zavidamo vam"

Mnenje angleškega pisatelja o življenju in delu v Sovjetski zvezi

Moskva, 15. Tass. — Pisatelj John Prisstley, ki se mudi na obisku v Moskvi, je podal predstavnikom tiska sledečo izjavo:

«Britansko ljudstvo kaže sedaj globoko zanimanje za Rusijo. Ljudi zelo zanima rusko življenje. Zato so mi moji prijatelji, ko so izvedeli, da odhajam v Rusijo, dejali: «Zavidamo vas». Ko se bom vrnil v Britanijo, jim bom lahko podal vsaj medlo sliko o sedanjem življenju v Rusiji. Ker čutim globoko in prijateljsko zanimanje za Rusijo in ker se tako močno zanimam za rusko življenje, upam, da bom lahko povedal britanskemu ljudstvu nekaj tega, kar si žele vedeti in na ta način prispevati vsaj malce k angleško-ruskemu prijateljstvu.

So pa še drugi razlogi, da sem želel obiskati Rusijo sedaj. Sem načelnik pisateljskega odseka društva za kulturne odnošaje z ZSSR in želim storiti vse, kar morem, da poglobim odnošaje med ruskimi in britanskimi pisatelji. Rad bi igral vsaj majhno vlogo pri zbliževanju naših dveh junaških ljudstev. Razen tega imam svoje osebne razloge, da sem obiskal Rusijo. Sem gledališki pisatelj in čeprav ima angleško gledališče izvrstne pisatelje in igralce, je vendar močno potrebna organizacija.

Večina nas, ki delamo za angleško gledališče, čuti pereče nezadovoljstvo zaradi trgovskega značaja gledališčih podjetij. Mislimo, da se lohko v ZSSR mnogo naučimo o organizaciji gledališč. Sovjetsko zvezo je vedno vodilo načelo, da je to, kar je važno v narodni zavesti, narodna kultura, ki, kot mislim ni nikoli pogrešala vzpodbude. Upam, da bom videl primere narodne kulture na jugu.

Tudi tukaj se lahko marsičesa naučimo, če se spomnimo, da je Britanija središče ogromne svetovne skupnosti narodov, ki obsega presenetljive različke narodov borečih se za svoje lastno kulturno življenje. Čutim, da lahko tukaj uporabimo izkustva Sovjetske zveze.

Mene so vedno nazivali «tipičnega Angleža» vendar pa se nikakor ne čutim takega. Končno sem pa le tipičen Anglež, kot so milijoni mojih sonarodnjakov in sonarodnjakinj, v tem, da sem globoko hvaležen slavnim zmagovalcem — ruskim vojakom in delavcem. Hotel bi videti in spoznati vse stvari, v kolikor mi bo to mogoče v teku tega kratkega obiska.

Priprave za razprave proti vojnim zločincem v Avstriji

Dunaj, 15. Tass. — Avstrijska vlada je osnovala dve posebni komisiji za pripravo razprav proti vojnim zločincem.

Eni komisiji je poverjeno zbiranje potrebnega gradiva za slučaje vojnih zločincev Seys-Inquarta, Kaltenbrunnerja, Baldur von Schiracha in Guida Schmidta.

Ta komisija mora izdelati načrt obtožnic, ki jih bo predložila zavezniški komisiji, ali ki bodo predložene z njenim dovoljenjem mednarodnemu sodišču v Nuernbergu.

Druga komisija mora sestaviti seznam oseb, ki jih je treba zasledovati kot vojne zločince in ki morajo priti pred avstrijsko sodišče. To so večinoma bivši hitlerjevski gauleiterji avstrijskih pokrajin.

Slovensko šolsko vprašanje v Primorju

G. prof. Simoni, šolski referent pri zavezniški, vojaški upravi v Trstu, je dosegel nepričakovan uspeh. Razvnel je borbo za slovensko šolstvo v taki meri, kakršno beleži preteklost tega ozemlja komaj v dobi najhujšega fašističnega pritiska. Ker je tak razvoj v glavnem njegova osebna zasluga, nosi zanj tudi osebno odgovornost. Izjavljamo to danes naravnost, ker smo prepričani, da zavezniška vojaška uprava ni imela nikdar namena odrekati slovenskemu ljudstvu elementarne pravice do šolstva, ki je posredno vir vsakega pravega napredka in blagostanja. Nič ne prikrivamo, da je g. Simoni napravil najboljši vtis na zastopnike našega ljudstva, ko jim je podal načela, ki ga bodo vodila pri reševanju šolskega vprašanja. Priznal je tedaj, da je fašizem uničil slovansko šolstvo v nekdanji Julijski krajini, obljubil je, da ga bo vzpostavil in prav posebno negoval. Ko je g. Washborne, zavezniški prosvetni referent za vso Italijo, opisal g. Simonija kot odličnega vzgojitelja in šolskega organizatorja v Laciju ter ponovno vprašal, ali bo na stališče slovenskega in hrvatskega ljudstva vplivalo dejstvo, da je g. Simoni sin italijanskih staršev, je dobil zagotovilo, da nimamo predsodkov, saj je soglasje med nami in italijanskim antifašističnim ljudstvom najprisrčnejše. Edino, kar bo merodajno za nas — tako so zatrdili naši zastopniki tedaj — bodo Simonijeva dejanja.

Danes so dejanja tu, dolga vrsta ukrepov v zvezi z vprašanjem našega šolstva, vrsta usodnih zmot ne le v narodnostnem pogledu, ampak tudi glede na nedotakljive kulturne postulate vsake civilizirane človeške družbe. Romana fides! G. Simoni ni držal svojih obljub, zavrgel je misijo, ki jo je prejel od zavezniških oblasti in se vrnil k Gentiliju na fašistično črto.

Naj navedemo nemško, nacistično pričo, kaj ta črta pomeni. Ko so Nemci po zlomu Mussolinijeve Italije zasedli Primorje, so v Trstu izdali zaupno delo «Bandenkampf in der Operationszone Adriatisches Küstenland», namenjeno le nacističnim službenim organom. Pod naslovom «Slovenski problem», ugotavlja SS-vojni poročevalec dr. Hans Schneider-Bosgard o fašistični politiki pri nas sledeče:

«Slovenski jezik, dolga stoletja ljudska last, so prepovedali. Slovenske šole, ki se navaja o njih, da jih je bilo pred svetovno vojno okrog 600, so se zelo skrčile, slovensko učiteljstvo pa odstranilo s tega ozemlja. Do zloma Italije leta 1943. so se razmere slabšale v agresivni obliki. Italijanski napad na čisto slovensko ozemlje, daleč preko Ljubljane, je hotel zopet napraviti konec ljudskemu razvoju. Poktika savojske hiše je nameravala nedvomno popolnoma poitalijančiti prostor in ljudi. Poedinih zatiralnih ukrepov italijanskih generalov in upravnih uradnikov ne bomo navajali, v vseh pa se kaže volja, popolnoma razkrojiti slovenstvo. Kakor dokazuje zgodovina, se je slovenstvo branilo vsakega raznarodovanja z življenjsko krepko in žilavo silo. Slovensko življenje je znalo uveljaviti svoj narodni izraz celo tedaj, ko se je s prisilnimi ukrepi skušalo vplivati neposredno na življenje poedincev. Spremembe primkov pri Slovencih se morejo zabeležiti le v relativno majhni meri. Druge narodnosti so se mnogo manj upirale takim poskusom. Vse to, kakor tudi ohranitev in izrečno pospeševanje slovenskih kulturnih ustanov vkljub vsemu zunanjemu pritisku, dokazuje strnjenost slovenskega življenjskega izraza.

Razumljivo je tedaj, da se je sovraštvo slovenstva posebno proti tlačiteljem savojske dinastije stopnjevalo bolj in bolj in je z dogodki v juliju 1943. doseglo sproščenje..»

Tako nacistični SS-ov vojni poročevalec. V njegovih izvajanjih se razločno vidi oddvojenje vzrokov in posledic. Naše šole so se zelo skrčile, pravi. To ni točno! Naše šole so bile z Gentilejevim prusaškim zakonom iz 1. 1923 popolnoma zatrte. Leta 1928 je nehal obstajati zadnji razred, ki se je v njem še smela spregovoriti slovanska beseda-teoretično. Praktično je bila s fašističnim terorjem zatrta naša beseda že z objavo Gentilejeve «reforme», ta. koj leta 1923. Kakšne sadove je rodila ta «reforma», dokazuje slučaj fašističnega učitelja Sottosantija, ki je našim šolskim otrokom iz Vrh. polja pljuval v usta zaradi slovenske govorice. To je le ena, nedolžna ovetka blagodati fašistične kulture na naši zemlji. Kako so taki primeri vplivali na starše, na javno mnenje sploh, na čast slovenskega ljudstva, ali naj to pojasnjujemo? Kdor je prišel v naše kraje z izrečno nalogo, da rešuje naše probleme, bi jih moral najprej sam proučiti. Davno pred njim je bil tu naš in Simonijev rojak Louis Adamič. Ali veste g. Simoni, kako je Adamich ocenil fašistični teror nad slovensko in hrvatsko manjšino v Italiji? Ko je Louis Adamič pisal svojo obtožbo fašizma, ni niti slutil, kaj se bo zgodilo pri nas šele v vojnih letih. Če vsega tega nacist dr. Hanns Schneider-Bosgard niti ne omenja, je lahko razumljivo. Nacistična stranovlada ni bila manj barbarska od fašistične. Zato je tem težja že navedena obsodba stremljenj savojske dinastije v slovenskem vprašanju. Še več! Nemški nacizem ni le načelno obsodil fašistične politike nad slovenstvom, temveč je skušal vriniti Slovencem ono šolo, ki jo je Italija uničila.

Ker nas je hotela Italija z uničenjem naše šole smrtno zadeti v našem narodnem obstoju, je postalo šolsko vprašanje naše osrednje, življenjsko vprašanje. Ker zadeva malodane vsako našo rodbino, poleg tega usodo in prihodnost naših otrok, je danes izredno težko vprašanje. Kdor ni prelomil s fašističnimi metodami, to se pravi, kdor se ni odrekel poitalijančevanju slovenske krvi in kdor ne spoštuje slovenskega na rodnega bistva, naj umakne roke! Gospod Simoni uvaja italijanščino že v prvo šolsko leto osnovne šole, pripravlja knjige, ki bodo mrtvi prevodi iz tujih jezikov, hoče nameščati učiteljstvo, ki ni slovenske narodnosti in dela vse to brez sodelovanja staršev šolske mladine in proti njihovi volji. Pri takem počenjanju ga morejo podpirati le še prodane duše, bivši plačanci nacifašizma, ki se je z njimi obdal.

*

Demokratično reševanje šolskega vprašanja

Učiteljska konferenca v Gorici

Na poziv ZVU je bila dne 10. 9. t. l. v Gorici učiteljska konferenca, kateri so prisostvovali predstavniki zavezniške šolske oblasti: tenente g. Simoni, superintendent g. Devetta, prof. dr. Baraga, inspektor dr. Kacin ter 35 drugih oseb, med njimi večina slovenski učiteljev in dva duhovnika. Konferenco je otvoril g. dr. Baraga, pozdravil je navzoče ter predstavil šolsko oblast. Govoril je v slovenščini. Za njim je povzel besedo g. Simoni ter v italijanščini med drugim izvajal sledeče: «Zadovoljen sem, da sem se sestal z vami, profesorji in učitelji. Za mi je, da nisem mogel takega sestanka sklicati že prej. V kratkem se bodo odprle šole, ki bodo končno svobodne in legalne. V slovenskih šolah se bo poučevala tudi italijanščina, *zgodovina bo italijanska*, ker je ta cona pravno vključena v italijanski teritorij. *V italijanskih in slovenskih šolah bodo v veljavi zakoni pred 8. septembrom 1943. leta.* Slovenske šole bodo ustanovljene v Gorici in Pulju.

Vem, da se mnogi učitelji zaradi velike oddaljenosti in prometnih težkoč niso mogli udeležiti naše današnje konference, vendar pa moram poudariti, *da v kolikor ne bo na razpolago slovenskega učiteljstva, ga bomo morali nadomestiti z italijanskim, z italijansko maturo.* Mladina v starosti od 6. do 14. let bo obvezana obiskovati šolo, sicer *bodo starši kaznovani z zaporom.* In če kljub vsemu ne bo mogoče odpreti šol, t. j., da bi narod temu nasprotoval, *imamo dovolj vojaštva. V tej pokrajini je 26.000 mož za vpeljavo reda, če bo potreba.*

Vem tudi, da je ta pokrajina naseljena z Italijani in Jugoslovani, zato se po šolah ne bo smela uvajati politika. Učiteljstvo bo moralo selditi našim navodilom, ker bo vsaka druga namera, ki bi hotela uvesti drugačne šole od naših, preprečena. Šolarji bodo morali obiskovati le od nas vzpostavljene šole, kar bo samo njim v prid, kajti, če bi bilo jutri to ozemlje priključeno Italiji, bi mladina, ki je obiskovala naše šole, lahko redno nadaljevala svoje študije. Vsi drugi šolarji, ki bi obiskovali privatne šole, bodo izgubili leta, ker ni gotovo, da bi italijanska oblast pripoznala veljavnost teh šol».

Po g. Simoniju je razvijal svoje misli v slovenščini prof. dr. Baraga. Povedal je, da bo vpisovanje v ljudske šole od 17. do 22. t. m. Pouk se bo pričel na ljudskih šolah 27. septembra, na srednjih šolah pa 27. oktobra. V Gorici bomo imeli 2 ljudski šoli, 1 nižjo srednjo šolo in učiteljišče. Pri pouku se bodo uporabljale samo one knjige, ki jih bo odobrila zavezniška oblast. Za prireditev perila in računice so določili v Trstu 5 profesorjev. Te knjige se v knjigarnah ne bodo prodajale. Za vstop v slovensko srednjo šolo mora biti otrok star 10 let. V prvih šestih masecih šolskega leta bodo tečaji za dijake, ki ne obvladajo dovolj slovenskega jezika. Za dijake, ki sicer razumejo slovenski jezik, pa ga ne znajo govoriti, bodo otvorjeni posebni tečaji.

Učiteljice, ki so službovale na italijanskih šolah, morajo vložiti prošnjo na superintendenta. Njihove prošnje bodo poslane najprej v Trst, *od tod v Rim, kjer bodo šele izdali dovoljenje, da prošnike lahko poučujejo na slovenskih šolah.* Prav tako bodo morali tudi učitelji, ki so poučevali na italijanskih šolah in so dovršili italijanske šole, obiskovati tečaj, ki se bo v kratkem vršil v Gorici. Tečaju se bodo lahko priključili tudi kandidati z višjo srednjo šolo.

Nadalje je omenil g. Baraga, da bo vsak ponedeljek od 7.50 do 8. ure dajal po radiu navodila za šolo, pojasnila, ki jih lahko da inspektor g. dr. Kacin, se ni treba obračati še posebej na superintendenta. Učitelj bo poučeval v šolski stavbi, če to ni mogoče, na županstvu. Če pa tudi tega v vasi ni, pa v privatni hiši. Vsak uitelj bo poročal o stanju in napredku šole, v slučaju pa, da bilo to delo za učitelja preteško, bo oblast poslala svojega častnika.

V vsaki šoli bodo otrokom razdeljevali hrano, GMA bo skrbela, da bo vsak otrok dobil kosilo. G. dr. Baraga je končno poudaril, da bodo poslali po šolah posebne okrožnice s podrobnimi navodili o tem, kar jim je sporočil na konferenci. Povedal je tudi, da bodo imeli profesorji od 6. do 8. tisoč lir plače, učitelji pa 3500 lir več, kakor so imeli pod Italijo.

Referatu g. dr. Barage je sledila debata. Na ugotovitev nekega duhovnika, da je bilo pred vojno v Gorici slovensko Alojzijevišče in da si ga želimo zopet, je g. Simoni odgovoril, da ni proti temu, le prostore moramo dobiti. Našteli so mu več prostorov, kot malo semenišče in druge. G. Simoni je odgovoril, da so v tem semenišču Indijci. Na vprašanje istega duhovnika, zakaj bi se v Gorici ne ustanovila popolna gimnazija, ker je dijakov dovolj, mu je dr. Baraga odgovoril, *da ni dovolj profesorjev.* — Na vprašanje nekega učitelja, zakaj se ne pošljejo italijanski profesorji z znanjem slovenščine na slovenske šole, je g. Simoni odgovoril: «Mi smo tu samo «militarmente» in se tu ne moremo, vmešavati». Na vprašanje istega debaterja, zakaj ne bi tudi na slovenskih srednjih šolah poučevali dijaki z univerze, kakor to delajo Italijani, je zavezniški šolski referent g. Simoni obljubil, da bodo poskusili to vprašanje urediti. — G. Simoni je nadalje odgovoril na vprašanje: «Kaj naj napravi učitelj, če vsi otroci sabotirajo šolo», da v tem slučaju učitelj takoj preneha z delom, *nakar bodo nastopili zavezniški vojaki.* — Zaradi onih, ki so obiskovali zadnje slovenske tečaje, je dr. Kacin odgovoril, da morajo zavezniške tečaje obiskovati vsi, ker niso prejeli nikake izjave, da so se ti tečaji vršili in da tudi ne vedo, kako se je učilo. Govorilo se je nadalje o tem, da smo pod Italijo imeli šole tam, kjer jih ni bilo treba. G. Simoni je obljubil, da bo čim več šol. Po njegovi izjavi bomo morali rešiti vprašanje poučevanja verouka sami. Nekdo je vprašal nadalje, zakaj ne smemo imeti v slovenski šoli slovenske zgodovine, saj vendar mora vsak narod poznati svojo. G. Simoni je odgovoril, da je ta zemlja pod Italijo in da se pravi zgradi tega mora v šoli učiti itazaradi tega mora v šoli učiti itagledal, da se bo predavalo tudi nekaj slovenske.

Na konferenci se je večinoma govorilo v italijanskem jeziku, v istem jeziku je potekala tudi debata, samo dr. Baraga je govoril v slovenščini. Konferenco je zaključil g. dr. Baraga, se vsem zahvalil za udeležbo in *priporočil, naj se ne razglaša, kar se je na sestanku razpravljalo.*

P. S. Podčrtano — podčrtalo uredništvo!

Vojna škoda

Italijanski zakon o povračilu vojne škode z dne 26.10.1940., je pri nas še vedno v veljavi. Zato je potrebno, da ga naše prebivalstvo dodobra pozna.

Ta zakon priznava osebam, ki so italijanski državljani, ali ki so italijanske narodnosti, pravico do povračila škode, nastale vsled vojnih dogodkov na premičninah in nepremičninah, ki se nahajajo na ozemlju Italije. To odškodnino pa priznava le do višine vrednosti premičnin v trenutku nastanka škode, za nepremičnine pa po njihovi tržni vrednosti mesec dni pred napovedjo vojne.

Za vile, palače in druga razkošna poslopja prizna zakon odškodnino le v polovični višini prave vrednosti, v nobenem slušaju pa več kot 500 tisoč lir.

To pomeni, da italijanski vojnoodškodninski zakon ne priznava nobenega poviška odškodnine zaradi podražitve uničene ali poškodovane imovine vsled vojne ali vsled padca vrednosti denarja.

Rok za prijavo vojne škode znaša 6 mesecev in sicer od dne konca vojne. Ta dan pa še ni bil uradno razglašen in zato ni gotovo ali in kdaj je ta 6 mesečni rok začel teči.

Postopek za dosego odškodnine

Postopek za dosego vojne odškodnine je več ali manj podoben onemu iz prejšnje vojne. Prošnje je treba vložiti pri finančni intendanci pokrajine, v kateri je škoda nastala. Če pa je škoda nižja od L. 20.000 je vložiti prijavo pri pristojnem okrajnem davčnem uradu. Prošnje je sestaviti na predpisanih tiskovinah, ki jih da na razpolago finančna intendanca. Priložiti pa je razne listine, domovnico, kazenski in družinski list, za nepremičnine tudi zemljiškoknjižni in katastrski izvleček. Tudi notorični akt z opisom škode je v navadi, ni pa predpisan. Ravnotako ni predpisan spisek o cenitvi, vendar ga oškodovanci navadno prilože.

Cenitev izvrši uradno državni tehnični urad, likvidacijo pa komisija za likvidacijo vojne škode v Trstu.

Celotni postopek je precej birokratski in povzroča oškodovancem precej stroškov, zlasti če izroče delo drugim osebam, ki se okoristijo z njihovo zadrego.

Predujme na račun vojne škode izplačujejo za premičnine po sedanjih predpisih do L. 10.000.

Obnovo nepremičnin izvrši običajno tehnični oddelek, razen ako oškodovanec izrecno izjavi, da želi izvršiti obnovo sam. V tem slučaju mora v odprtem roku predložiti obnovitveni načrt s proračunom in nato dobi primerne predujme.

Po dobljenih informacijah bo naloga posebnih občinskih odborov, ki za področje Goriške mestne občine že obstaja, sestaviti izkaz vseh poškodovanih zgradb, ki jih je obnoviti, in ta izkaz predložiti tehničnemu oddelku.

Omenjeni občinski odbori po posameznih občinah bodo šele imenovani.

To so glavne določbe italijanskega zakona o povračilu vojne škode in pojasnila o postopku vojno odškodninskih uradov.

Kot razvidno, zakon ne pozna odškodnine za osebne poškodbe, aretacije, zapore, konfinacije, internacije, umore, smrt itd.

Toliko v pojasnilo in odgovor na razna vprašanja glede vojnih škod.

V slučaju, da kdo želi kaka nadaljnja pojasnila v tej zadevi, naj naslovi svoja vprašanja na «Uredništvo» našega lista, ki bo rade volje prinašal odgovore in nasvete.

Od tu in tam

Težko gre...

Iz Bovca pišejo, da je brez oblasti nekako čudno živeti. Znano je, da smo ostali brez civilne oblasti, ker «imenovanja novega NOO-ja» ali kako bi ga imenovali, še ni bilo. Dne 12. septembra 1945. je prišel na urad bivšega Ok NOO-ja tov. iz Rezije, ki je hotel v Čezsočo t. j. preko demarkacijske črte: Prosil je pri tolmaču kap. Beattu za dovolilnico, on pa mu je dejal, da je ne more izstaviti, ker nima pečata. Nato ga je vprašal, kako to, da vaša nova oblast nima pečata. Odgovoril mu je: «Povem vam, da je tukaj vse tako smešno in sam ne vem, kako in kaj bo».

Rajbelski rudnik

Med delavstvom rajbelskega rudnika ima reakcija razpredeno precej veliko mrežo. Takoj, ko je izšla vest, da bodo pobirali podpise za priključitev Primorske k Jugoslaviji, so ti reakcionarji začeli groziti delavcem, Slovencem in tudi Italijanom, da bo moral zapustiti rudnik vsak, ki bo podpisal.

Vse to pri naših zavednih delavcih ni imelo uspeha.

Tem strahovacem so odločno odgovorili, da jim ni dosti mar, četudi izgubijo delo in kruh, ker se še vedno izkorišča po starem, fašističnem sistemu.

Darovi

Mladina iz Ročinja je darovala za spomenik bazoviških žrtev 1.069 lir.

Iz tržaškega življenja

Barkovljanskim staršem

V petek so se javili zastopniki staršev šoloobveznih otrok iz Barkovelj pri Zavezniški vojaški upravi in dosegli, da se bo v nasprotju s prvotno odločbo, tudi v Barkovljah vršilo vpisovanje v slovensko osnovo šolo. Vpisovanje bo od ponedeljka, 17. do 22. ure, t. m. v Barkovljah v prostorih sektorja mestnih stražarjev pri cerkvi. Pozivamo starše, da vpišejo mladino.

Roditeljski svet.

Vpisovanje v slovenske srednje šole

Starše opozarjamo, da se vrši vpisovanje v slovenske srednje šole v protorih Nautične šole na Piazza Hortis.

Protestni zbor v Škednju

V petek zvečer so se polnoštevilno zbrali v veliki dvorani Kulturnega krožka v Škednju starši slovenskih otrok, da protestirajo proti načinu postopanja zavezniških oblasti pri reševanju šolskega vprašanja, Enoglasno so izjavili, da hočemo Slovenci v Trstu našo šolo, ne take, ki je podobna fašistični, da hočemo naše otroke izročiti v roke naših učiteljev in vzgojiteljev ter da odklanjamo najbolj odločno vse zdajalske vsiljivce. Šola mora biti res naša in v rokah naših ljudi.

Od danes normalna ura

Danes, 16. t. m., je bila ob 2. uri ponoči vzpostavljena normalna ura. Vsi kazalci naj se pomaknejo za uro nazaj.

Enotni poljedeljski sindikat

Vsi polovičarji, koloni, najemniki, majhni in srednji pridelovalci, cvetličarji, vrtnarski delavci in drugi, ki direktno obdelujejo zemljo, so vabljeni na sestanek, ki bo v sredo, 18. t. m., ob 20. uri, v Rojanu št. 1 (ex Ricreatorio). Naj nihče ne manjka, ker gre za važna poljedeljska vprašanja.

Predstava v gledališču Fenice

Od 19. do 26. septembra bo v gledališču Fenice gostovala družba Angeli z raznimi baleti in prizori iz oper. Nastopale bodo prvovrstne sile. Na sporedu so prizori iz oper Carmen, Traviata, Hoffmanove pripovedke, Don Pasquale. Baleti znamenitih plesalk.

Gledališče Verdi

Prihodnji četrtek ob 19.30 bo koncert pod vodstvom Luigi Toffolo s sodelovanjem violinista Roberta Ropini Secco. Izvajala se bo glasba Corelli-ja, Dvoraka, Debussey-ja, Wagner-ja.

Vlaki

Proga Trst-Pulj: odpravljen je vlak, ki odpotuje ob 10.20 iz Herpelj in dospe v Trst ob 11.27.

Vozili bodo vlaki: odhod s postaje Sv. Andreja v Trstu ob 9.22, prihod v Herpelj ob 10.50. Iz Pulja bo na postajo Sv. Andreja prispel ob 15. 20, namesto ob 15.40.

Proga Trst-Postojna: Iz Postojne bo prispel na glavno postajo ob 21, namesto ob 22. uri.

Miting na Opčinah

Danes ob 16. uri bo na Opčinah miting, ki ga priredi Prosvetno društvo. Vabijo so vsi.

Športni klub Barkovlje

Danes, 16. t. m. bo običajna plesna prireditev. Pričetek ob 19. uri.

Veselica na Škorklji

Opozarjamo na današnjo vrtno veselico pevskega društva «Škorklja». Pričetek ob 18. uri.

Prehrana

Olje. V sredo, 19. t. m. se prične delitev olja, in sicer 1 dl na osebo. Cena je 84 lir za l. Zadnji dan je 22. t. m.

Riž. Jutri, 17. t. m. se prične izredna delitev riža za potrošnike v tržaški občini (in ne v Gorici, kakor je bilo včeraj pomotoma javljeno), in sicer po 500 gr na osebo. Zadnji dan 22. t. m. Cena: po 60 lir za kg.

Mleko za otroke. Od ponedeljka, 17. t. m. do sobote se bo delilo mleko v prahu «Pucci», in sicer po 1 škatlo po 250 gr za otroke od 4 do 9 let. Cena: 78.50 za škatljo. Dvigne se v sledečih salumerijah: Masè, via Gallina 4; Amadei, via delle Torri 1; Amadei G., via Udine 4; Piana, via Roma 26; Righi, Sonnino 6; Rosa Bianco Botteri, Settefontane 17, na odrezek št. 13.

Mleko za stare. V torek, 18. t. m. se bo delilo kondenzirano sladko mleko za stare čez 65 let, in sicer 1/2 litra na osebo Dvigne se v mlekarnah, kjer so prizadeti vpisani, na odrezek št. 30. Cena: 40 lir za 1.

Tako čistijo

13. septembra je Komisija za čiščenje nadaljevala z razpravo proti dr. Carlo Avogadru, ravnatelju goriškega sanatorija za tuberkuloze, ki se je v svoji politični preteklosti udejstvoval vsestransko in si tako pridobil naslove, ki so bili človeku potrebni, da je postal «fascista di pura fede». Ti njegovi naslovi so med drugimi: pohod na Rim, liktorski pas, «centurione», član prostovoljne milice narodne varnosti, soudeleženec napada na Albanijo, član pokrajinskega Zveznega direktorija fašijev, da ne pozabimo, tudi skvadrist, javni propagator fašizma širom Primorske, itd. itd.

Bleščeča fašistična preteklost dr. Avogadra je na mah izgubila ves pomen in sijaj, s katerim se je ponašal do 1. maja t. l., ko je jel kazati neke čudne lističe, ki so imeli verjetno na koncu geslo «smrt fašizmu — svobodo narodu», bržčas kot nekaka dokazila, da je tudi on kaj vedel o partizanih, da pa je molčal.

Cez osem mesecev se bo gospod dr. Carlo Avogadro lahko spet vrnil na svoje mesto, (gotovo kot ravnatelj sanatorija). Tako je na koncu razprave odločila Komisija za čiščenje v Gorici.

O pridelovanju vrtnih semen

Vrtnarstvo je postalo v napredni človeški družbi zelo važno pri prehrani bodisi podeželskega, kakor tudi mestnega ljudstva. Ni skoro obeda ali večerje brez zelenjave, ki pospešuje našo prebavo in osvežuje telo.

Predpogoj za uspešno vrtnarstvo je pa dobro in pravo seme. Kaj pomaga vrtnarju, če ima na razpolago še tako rodovitno zemljo, kaj mu pomaga obilica vode, če pa nima dobrega, gotovega semena? Vsakemu je razumljivo, kako veliko škodo utrpi vrtnar, kadar mu na gredi zraste repa ali pa celo divja repica, mesto zelja ali cvetače. Saj se seme teh raznovrstnih, križocvetih rastlin v praksi ne da ločiti. Veliko presenečenje in škodo lahko utrpi tudi pri rabi slabih ali nepravih semen drugih povrtnin, kakor n. pr. pri setvi radiča, cikorje in endivje, pri setvi vrtnega in krmskega korenja, pri setvi gredne in krmske pese, ali pa bletve (bledes) itd.

Poleg navedenih slučajev, ki povzročajo vrtnarju večkrat ogromno škodo, je treba upoštevati še slučaj, ko rastline iz pridelanega ali nabavljenega semena sicer odgovarjajo vrsti ali sorti, ki jo vrtnar pričakuje in želi, to pa samo po zunanjosti in obliki. Ne odgovarja pa željam glede okusa in dobe ali trajanja godnosti. Gotovo ni vseeno za umnega vrtnarja, ako dobi n. pr. cvetačo, ki postane godna za trg šele januarja ali februarja, mesto da bi jo lahko brali že novembra ali za božične praznike. Okus radiča, te toliko cenjene zelenjave na našem trgu, je gotovo bolj odvisen od vrste rastlin, iz katerih je pridobljeno seme, kot pa od zemlje na kateri raste, odnosno od močnejšega ali redkejšega zalivanja.

Važnost kakovosti semen

Iz zgoraj povedanega sledi, da je kakovost povrtnine v prvem redu odvisna od kakovosti semena, ki ga vrtnar rabi. Kvaliteta semena samega je pa določena predvsem od lastnosti rastlin, iz katerih je bilo seme pridobljeno. Že star pregovor pravi «Sad ne pade daleč od drevesa» ali «Kakršni starši, takšni otroci». Kakor velja ta pregovor za sadno drevje in za človeka, odnosno za vsa živa bitja sploh, je umevno da velja tudi za povrtnine.

Da, ta pregovor velja pri povrtnini še posebno, ako pomislimo da predstavljajo vrtne rastline, predvsem če prištevamo k tem tudi cvetlice, najbolj žlahtna bitja, kar jih poznamo. Ta trditev nam bo razumljiva, če pomislimo n. pr. da je cvetača ali karfijola, ponos in čudež vrtnarstva, najožja sorodnica zelja in ohrovta, ter da je današnja oblika te žlahtne povrtnine sad skrbnega negovanja zelišča in sad velikega truda desetero pokolenj umnih vrtnarjev. Saj so izšle te cenjene vrste zelenjave skoro gotovo vse iz navadne repice, ki predstavlja v svoji prvotni, divji obliki komaj za živino užitno krmo.

Pri pridelovanju vrtnih semen na splošno, moramo vedno upoštevati tudi dejstvo, da se posamezne vrste kaj hitro izpridijo, ali degenerirajo, bodisi vsled križanja sorodnih vrst, bodisi zaradi tendence, odnosno zaradi dedne lastnosti vseh požlahtnjenih rastlin in bitij sploh, da se vrnejo sčasoma v prvotno obliko svojih staršev in dedov, iz katerih so izšle.

Glede teh zadnjih dveh lastnosti je zelo važno vedeti, na kakšen način se vrši oplojevanje cvetov onih vrst povrtnin, iz katerih hočemo pridelovati semena.

Oplojevanje rastlin

Tukaj se ne moremo spuščati v podrobnosti, kako poteka oplojevanje pri rastlinah in tudi ni mogoče podati natančnejšega popisa posameznih sestavnih delov cvetov, ki jih je narava ustvarila z namenom oplojevanja in razmnoževanja. Na kratko in v glavnem bodi povedano, da razlikujemo pri cvetu prašnike, ki izločajo prašni cvet, — kar odgovarja moškemu semenu — in pa pestič, ki sprejema prašni cvet — kar odgovarja ženskemu jajčku. — Cvet, brez pestiča ali s pokvarjenim pestičem, ne more sprejeti prašnega cvetu in zaradi tega ne more biti oplojen. Tak neoplojen cvet pa sploh ne da semena, ali pa stvarja le jalovo, nekaljivo zrno.

Kakor smo omenili, je potrebno, da pozna vrtnar pri pridelovanju semena način oplojevanja posameznih vrst in družin svoje povrtnine. Slišali smo, da lahko tvori kaljivo, življenja sposobno seme samo oplojen cvet. Oplojevanje samo, to je prenos prašnega cvetu iz prašnikov na pestič, se pa vrši v naravi na sledeče tri načine in to glede na obliko, ki jo imajo cveti posameznih rastlin:

1. prašni cvet pade sam na nižje stoječi pestič istega cveta, kar imenujemo samooplojevanje;

2. prašni cvet prenašajo razne žuželke, predvsem čebele iz prašnikov onega cvetu na pestič drugega;

3. prašni cvet prenaša veter iz prašnikov enega cveta na pestič drugega.

Skupine vrtnih rastlin

Izmed vrtnih rastlin prištevamo k prvi skupini strečnice, kakor grah in fižol, v drugo skupino spadajo pa: a) *bučnice*, to je: jedilne buče, krastovci ali kumarice in melone; b) *družina križocvetnih*, cvetača, zelje, ohrovt in koleraba, ter redkvice; c) *kobulnice*, kakor korenje, peteršilj in zelena. K tretji skupini prištevamo v prvi vrsti: a) *špinače in pese*, gredna pesa in bledes, ali bletva; b) *družino cikorij:* to je radič, endivija in prava cikorja ter slednjič c) *družino solat:* glavnata solata, berivka in zimske solate.

(Nadaljevanje v torek)

„Granovit Rumianca"

za razkuževanje semenskega žita

Za razkuževanje žita se uporablja «Granovit Rumianca» prav tako uspešno, kot navaden bakreni prašek oziroma druge bakrene sestavine proti sneti in ostalim boleznim, ki napadajo žitna zrna.

«Granovit Rumianca» je prašek. Uporabljamo ga v takem stanju mnogo pred setvijo in brez škodljivih posledic.

Za vsak stot semena vzamemo 200-250 gr praška, ki ga večkrat skupaj s semenom premešamo tako, da se porazdeli enakomerno. Za to sipanje nam služi posebna naprava. Lahko pa tudi nasujemo žito na pod, ki je povsod suh, ter ga, pomešanega s praškom, lopatamo.

Paziti je pri uporabi, da se «Granovit» ne vdihava, ker je kot vsak drugi bakreni prašek človeškemu zdravju škodljiv.

«Granovit Rumianca» je naprodaj v vseh skladiščih kmetijske zadruge.

Prosvetno življenje

Beograjski harmonikaši v Gorici

Soča, Soča, kdaj boš rdeča,
ko poteče naša kri,
boš imela, boš imela borce tri
in naš dom ne bo več ječa!

Mladi Beograjčani so prišli k nam v Gorico. Peli so o Soči — o tisti rdeči Soči, krvi primorskih junakov.

«In naš dom ne bo več ječa», so pele mladinke, naše sestre iz Beograda. S tem so nam povedale, da je naš dom tudi njihov, da imamo vsi en sam velik dom — Jugoslavijo.

Danes, ko nam je pela beograjska mladina o krvavi Soči, vemo, da tudi oni niso srečni v svobodi brez nas. Njih pesem nam je povedala, da so bili z nami skozi vsa ta leta, četudi v daljnjem Beogradu.

Tudi mi smo peli to pesem, a takrat smo jo zaupali samo tihim gmajnam, potem pa vse niže in niže, v naša mesta in vasi. Dekleta v narodnih nošah iz vseh krajev naše domovine so plesala. Z roko v roki, kot včeraj z ramo ob rami, so predstavljali naš veliki dom.

Mali fantek je stisnil pest k čelu: Smrt fašizmu. Dolgo je moral čakati, da je ponehalo ploskanje. Kar verjeti nismo mogli, da je tako majhen deček prišel k nam iz daljnjega Beograda. Povedal nam je, da tudi on ve o naših planinah, ko mu je izpod malih prstkov svirala harmonika: Na planincah, Soča voda, itd. Najmlajši, srbski brat je igral primorsko narodno ter v spremstvu šestletne deklice in fantka, še drugo narodne. Našo srečo in veselje je izrazilo burno ploskanje, ki je spremljalo ves koncert.

Odgovorni urednik JOŽE KOREN

Od Triglava do Jadrana

Svečanost v Štanjelu na Krasu

Dne 8. t. m. smo imeli v Štanjelu na Krasu kar tri proslave. Prva padlim borcem za svobodo, obletnica našega odhoda v begunstvo in pa padlim bazoviškim žrtvam.

Mladenke iz Štanjela so lepo uredile grobove padlih junakov, nanje položile lovorjeve vence v zahvalo za njih borbo in žrtve. Po popoldanskem blagoslovu se je napotil sprevod, v katerem so bile zastave s črnimi trakovi, v cerkev, kjer je za vse borce ki jih je samo iz Štanjela 21, gospod župnik daroval žalno mašo. V svojem govoru na pokopališču je gospod župnik tudi poudarjal velik pomen žrtev za svobodo. Slavil je tudi pomen bazoviških žrtev. Pevski zbor je na pokopališču odpel žalostinke, nakar je sledilo več recitacij.

Ob tej priliki smo se tudi spominjali črnega 8. septembra 1944., ko so proti Štanjelu prihrumeli nemški in italijanski, nasilniki. Pričela se je huda borba.

Strahovita borba za Stanjel je trajala tri dni. Pred neprestanimi švabskimi granatami je prebivalstvo zbežalo. Toda naši borci so kljubovali in neprestano odbijali silovite napade. Po treh dneh se je sovražniku z veliko premočjo posrečilo zavzeti Stanjel. Kar je še ostalo od borbe, so požgali, prebivalstvo pa odgnali v Nemčijo. Zdaj, ko smo se vrnili in prišli na naše razdejane domove, smo ponosni na naše žrtve, na naše padle borce in ob velikanskem kresu smo obljubili, da bomo storili vse za obnovo naše domovine in za sožitje v Titovi Jugoslaviji.

Tržne cene

Odslej se cene na trgu za poljske pridelke ne bodo več določale za teden dni naprej, pač pa bo prodaja prosta. Včeraj so veljale sledeče cene na debelo: krompir od 15 do 18 lir za kg, paprika 45-50, hruške 34-45, breskve 36-50, paradižniki 15-30, radič 40-60, zelena 25-35, špinača 30-50, grozdje 42-60, bučice 35, česen 65-90, rdeča pesa 18-20, pesa 20-25, kostanj 45-50, korenje 20, čebula 28-30, fižol v stročju 25, fige 35, «malancane» 25-35, jabolka 18-40, solata 35, kumare 35.

Padriče vabijo

Kot že objavljeno, ima pevsko prosvetno društvo «Slovan» v Padričah danes, dne 16. t. m. ob 15. uri, društveno proslavo.

Na sporedu so: Govori, petje in deklamacije. Poleg domačega pevskega zbora bodo sodelovali tudi pevski zbori okoliških prosvetnih društev: Trebče, Gropada, Bazovica, Sv. Ivan, Lonjer, Rocol, Boršt in Katinara.

Po končanem sporedu, ples in prosta zabava. Pri sporedu bo igrala godba iz Trebič.

Za prigrizek in požirek sladke kapljice je priskrbljeno. Vsi prijatelji petja in zabave «dobro došli».

IZ GORICE

Občni zbor trgovcev v Gorici

V ponedeljek 17. t. m. bo v prostorih Zveze trgovcev v Gorici, ulica IX. Agosto 11, I. zborovanje vseh trgovcev jestvin iz vsega okrožja, ki je pod zavezniško zasedbo. Vzorec za pristopnico, ki so ga trgovci že dobili, naj se izpolni in odpošlje na naslov Zveze še pred zborovanjem, ker imajo samo člani vse društvene pravice. Na zborovanju se bodo odredile trgovine, katerim se v kratkem poveri prodaja olja. Pridejo naj vsi trgovci.

Novo prosvetno društvo „Svoboda"

Dne 8. t. m. smo imeli na Planini ustanovni občni zbor prosvetnega društva, ki smo mu dali ime «Svoboda». Po kratkih, jedrnatih besedah predsednika KNOO tov. Marc Zmagota, smo si izvolili upravni in nadzorni odbor ter društveno razsodišče.

Žene na delu

Antifašistična organizacija žena v sežanskem okraju je organizirala nabiralno akcijo za osirotele otroke in nabrala lir 19.277.

Iz istega okraja od okrajnega odbora AFZ je tržaški okrožni odbor antifašističnih žena dobil danes naslednje pismo: «Tovarišica Amalija Pelan iz Merč, stara okrog 40 let, je v narodno osvobodilni borbi izgubila sina in bi želela nadomestiti istega z dečkom «siroto». Želi, da bi prišel čimpreje, da bi bil čim mlajši, po možnosti dalmatinskega ali srbskega rodu.»

Žene sežanskega okraja so s tem dokazale svoje razumevanje.

Sv. LUCIJA ob SOČI

9. t. m. se je na glavnem trgu vršila slovesna počastitev bazoviških žrtev. Govoril je komisar komande mesta Tolmin. Sledile so deklamacije in petje, nakar so ob zaključku vsi navzoči zapeli himno «Hej Slovani».

Prejeli smo:

Podpisala sem...

«Videla sem njegov mrtvi obraz in vse razumela. Čitala sem z njega, kaj vse je moral pretrpeti za našo svobodo, tisto svobodo, ki nam jo sedaj kratijo, ko nam ne priznajo naših pravic, ko ne razumejo, da je za to našo osvoboditev dal življenje moj sin in na tisoče drugih, najboljših sinov našega naroda. Preteklo nedeljo se je zglasil pri meni tovariš in me vprašal, če želim tudi jaz podpisati izjavo za priključitev naše drage Primorske k Jugoslaviji. Nemo, s solzami v očeh, sem podpisala in mislila na to, da je isto izjavo s svojo krvjo podpisal moj sin. Nato sem šla v sobo in zrla v njegovo sliko. Ko sem ga gledala, se mi je zdelo da govori besede svojega tovariša Kajuha: Veš mama, lepo je živeti a za kar sem umrl, bi hotel še enkrat umreti.»

(Pismo nam je podala neka mati iz nabrežinskega okraja, kateri so nacisti ubili sina v Trstu).

Poizvedbe

Tovariša iz Istre, ki je bil od junija do avgusta 1944 skupaj s tov. Marinskom Francem iz Zagona pri Postojni v taborišči Dolgi p... Duhu v Zagrebu, naprošamo, da sporoči o usodi zgoraj navedenega družini Marinšek, Zagon 20, Postojna.

† V cvetju mladosti, v svojem 22. letu, je padel 2. 4. 1945. v borbi na Poreznu, (Gorenjsko) naš ljubljeni sin, brat

MILIČ ZORKO

artilerijski borec

Briščiki-Opčina, dne 16. 9. 1945.

Žalujoči starši, bratje in ostali.

MALI OGLASI

SPALNICO, v dobrem stanju, prodam. Ugodna prilika, Via Fabio Severo 6, pritličje.

RUSKI JEZIK poučuje gospa Galasso, Trst, via Timeus 16, V. nadstropje.

GALICA, žveplo ter vina, vermut, konjak, žganje naprodaj. Androna S. Eufemia 2, podaljšek Via dell'Università, tel. 29-281.

KRAVO švicarskega plemena s teletom, 8 tednov starim, prodam. Pirec Josip, Trst, Via Cassale 9, Roiano.

HIŠO v Beogradu, z dvema stanovanjema, parcelo za zidanje hiše, zamenjam za posestvo v Trstu, ali drugje na Primorskem. Naslov v upravi «Primorskega Dnevnika».

PRAZNO ALI OPREMLJENO sobo išče pri slovenski družini sin umrlega skladatelja Hrabroslava Volariča. Naslov v upravi «Primorskega Dnevnika».

PRODAM PRVOVRSTNO, vinsko posodo, sode za 15-20 hl in 10 hl. Vprašati v Škriljah št. 4, Marija Rustja.

Odvetnik Dr. AGNELETTO se je vrnil
Pisarna: TRST, Via S. Lazzero 17

Dežne plašče, damske in moške, blago za obleke in moške suknje dobite v krojačnici **ČIČ IVAN, Corso 2/II** TELEFON 29-101

Nikolaj Ostrovski

28

Kako se je kalilo jeklo

(Roman)

Toda Pavle, ki se je je oklenil z vsem telesom, jo je zadržal. Odjeknil je strel. Naboj je udaril ob kamen in se z zvižgom odbil v jarek.

Pri strelu je Zuhraj odskočil stran in se obrnil. Stražar je razjarjeno vlekel puško iz Pavlovih rok. Vrtel jo je in zvijal mladeniču roke. Toda Pavle puške ni izpustil. Tedaj je razbesneli Petljurovec z naglo kretnjo vrgel Pavla ob zemljo. Toda tudi ta poizkus mu ni uspel. Ko je padel na cestni tlak, je potegnil Pavle za seboj tudi stražarja in ni je bilo sile, ki bi ga prisilila, da bi v takem trenutku izpustil orožje.

V dveh skokih je bil Zuhraj pri njiju. Dvignil je svojo železno pest, jo pustil na stražarjevo glavo in Petljurovec, ki je dobil dva svinčena udarca po licu, se je s Korčagina, ki je ležal na zemlji, zvalil v jarek.

Iste mečne roke so dvignile Pavla.

* * *

Viktor, ki se je oddaljil kakih sto korakov od križišča, je korakal po cesti in žvižgal «Žene so lažnjivke». Še je bil pod vtisom sestanka z Lizo in njene obljube, da bo jutri prišla na sestanek k zapuščeni tovarni.

Med upornimi dvorjani iz gimnazije so o Lizi Suharkovi krožili glasovi kot o svobodnem dekletu v pogledu ljubezni.

Drzni in samozavestni Semjon Zalivanov je nekoč pripovedoval Viktorju, da je ljubil Lizo in čeprav mu Leščinski ni popolnoma verjel, je bila vendar Liza zelo zaničiva in mikavna. Odločil se je, da bo jutri poizvedel, če Zalivanov govori resnico.

«Samo če pride, odločen bom. Pravijo, da dovoli tudi poljube. Samo če Sjemka ne laže...» Misli so ga prekinile. Sklonil se je vstran in spustil mimo sebe dva Petljurovca. Eden od njiju je jahal na konju s kratkim repom in mahal s posodo iz impregniranega platna.

Drugi, ki je nosil kratek, tesen plašč in široke, modre hlače, se je z roko oprijemal konjenikovega kolena in mu nekaj veselo pripovedoval.

Viktor je stopil mimo njih toda naenkrat ga zaustavi strel, ki je odjeknil na cesti. Ko se je obrnil, je Viktor videl, kako je konjenik potegnil za uzdo in se pognal v smeri poka. Drugi je stekel za njim s sabljo v roki.

Leščinski je pohitel za njima, toda ko je bil že v bližini ceste, je slišal drugi strel. Izza ogla se je besno zaletel v Viktorija nek jezdec. Tolkel je konja z nogami in s platneno vrečo. Pognal se je skozi prva vrata in onim, ki so bili na dvorišču, zavpil:

— Fantje k orožju, našega so ubili!

V istem hipu je pribežalo iz dvorišca